

РОЛЬ ЕЛЕКТРОННОГО ПОРТФОЛІО ВЧИТЕЛЯ ЯК ОСВІТНЬОГО РЕСУРСУ В НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРОЦЕСУ ПОДОЛАННЯ ОСВІТНІХ ВТРАТ УЧНІВ

Світлана Трубачева,

кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник,
завідувач відділу інновацій та стратегій розвитку освіти
Інституту педагогіки НАПН України

 <https://orcid.org/0000-0002-1400-9773>

 trubachevas@gmail.com

Тетяна Мішеніна,

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри Української мови;
Криворізький державний педагогічний університет

 <https://orcid.org/0000-0002-5992-4035>

 t.mishenina@gmail.com

Коник Ольга,

науковий співробітник відділу
інновацій та стратегій розвитку освіти
Інституту педагогіки НАПН України

 <https://orcid.org/0009-0008-8754-6394>

 Olgakonik7@gmail.com

Стаття присвячена дослідженню організаційно-педагогічних особливостей електронного портфоліо учителя та характеристиці його як електронного освітнього ресурсу та засобу реалізації творчого підходу учителя до подолання освітніх втрат учнів.

Електронне портфоліо учителя – це веборієнтована система управління інформацією, програмно-методичний комплект, спрямований на акумуляцію створених комп'ютерних засобів навчання, розподілених інформаційно-освітніх ресурсів, нормативних документів, результатів педагогічного досвіду і досягнень вчителя, творчих робіт учнів

тощо. Воно об'єднує весь набір робіт вчителя і представляє всі аспекти його діяльності у вигляді повної картини. Головне призначення портфоліо – продемонструвати найбільш значущі результати практичної діяльності для оцінки своєї професійної компетентності, такі як реалізовані проекти, участі в олімпіадах і конкурсах, проведені педагогом дослідження. Він може містити електронні файли, зображення, мультимедіа, записи блогу та гіперпосилання.

Важливою складовою портфоліо доцільно зробити постійно оновлюваний розділ для учнів, з диференційованими завданнями для вивчення базового предметного матеріалу, який допоможе учням у подоланні освітніх втрат, що є актуальним питанням в освіті сьогодні. Основним критерієм при цьому доцільно вибрати визначення рівня самостійності учнів у навчальній діяльності. Оцінюють такі їхні навчальні вміння, як: планування навчальної діяльності, виконавчу роботу, вміння логічно аналізувати та систематизувати навчальний матеріал, вміння піддавати рефлексії шлях виконання завдання та додатками. На основі цих критеріїв учитель розробляє диференційовані завдання, які допоможуть учням поступово нарощувати рівень своєї освітньої самостійності на основі засвоєння предметного навчального матеріалу. При цьому доцільно застосовувати посилання у вигляді QR-кодів на навчальний матеріал, який допоможе у розв'язанні запропонованих завдань. Довільність у проєктуванні електронного портфоліо, дозволяє вчителю проявити максимум творчості у його застосуванні в освітньому процесі.

Ключові слова: електронне портфоліо вчителя, освітні втрати, QR-кодування.

Постановка проблеми. Освітній процес зі здобуття учнівством повної загальної середньої освіти загалом та базової середньої освіти зокрема, наразі відбувається під час воєнного стану і супроводжується значною кількістю освітніх втрат, які виникають внаслідок об'єктивних причин, зумовлених військовими діями на території України. Пріоритетною формою організації освітнього процесу на неокупованих територіях сьогодні стає змішане навчання, яке передбачає значну частку самостійної роботи учнів. При впровадженні змішаної форми навчання, актуальним стає оновлення її навчально-методичного забезпечення із застосуванням сучасних можливостей цифровізації освіти із впровадженням педагогічних технологій, організованих в логіці компетентнісного підходу з акцентом на коригуючу спрямованість навчального матеріалу.

Педагогічні колективи закладів загальної середньої освіти України, адаптуються до організації освітнього процесу в умовах довготривалої війни. Кожен заклад будує свою систему роботи, зокрема й у напрямку подолання освітніх втрат та недоліків у знаннях і навичках учнів. Як показав аналіз досліджених підходів, освітяни-практики приходять до висновку про необхідність застосування таких технологій та засобів навчання, які стимулюватимуть інтерес учня до навчання, є доступними, містять достовірну наукову інформацію, сприяють розвитку самостійного мислення, формують цілісний світогляд.

Одним із таких підходів що сприяє підвищенню активності суб'єктів освітнього середовища в освітньому процесі є організація роботи з електронним портфоліо вчи-

теля як освітнім ресурсом для навчально-методичного забезпечення процесу подолання освітніх втрат учнів.

Електронне портфоліо вчителя – це веборієнтована система управління інформацією, програмно-методичний комплект, спрямований на акумуляцію створених комп'ютерних засобів навчання, розподілених інформаційно-освітніх ресурсів, нормативних документів, результатів педагогічного досвіду і досягнень вчителя, творчих робіт учнів тощо.

Відповідно до положення про сертифікацію педагогічних працівників, наказ Міністерства освіти і науки України від 30.05.2019 № 755, затверджено Методичні рекомендації щодо створення, змісту та завантаження е-портфоліо вчителя. Хоча форму його вибирає сам автор і суворих правил ведення портфоліо немає. Це індивідуальна творчість.

Наразі актуальним питанням є розширення функцій електронного портфоліо вчителя зокрема для його застосування як засобу індивідуалізації та диференціації освітнього процесу з метою подолання освітніх втрат учнів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми, що розглядається у статті.

Дослідженню можливостей навчально-методичного забезпечення у подоланні освітніх втрат присвячено роботи О.М. Топузова, М.В. Головка, Т.М. Засекоїної, В.О. Малихіна, О.В. Онопрієнко, О.І. Пометун, В.Г. Редька, та багатьох інших дослідників Інституту педагогіки НАПН України. (Топузов, 2023). Дослідженню особливостей діагностики та компенсації втрат у навчанні учнів засобами технології самостійного набуття знань з використанням електронних освітніх додатків присвячені роботи С.Е. Трубачевої, О.О. Прохоренко, Л.С. Калиш (Трубачева, Прохоренко, Калиш, 2023). Особливості застосування цифрового портфоліо як засобу розвитку цифрової компетентності вчителя представлено у методичних рекомендаціях В.Ю. Бикова, О.О. Гриценчук, О.В. Овчарук, та інших (В.Ю. Биков, О.О. Гриценчук, О.А. Дубовик, Ю.І. Завалевський, І.В. Іванюк, О.Є. Кравчина, О.В. Овчарук, 2022).

Метою статті є характеристика електронного портфоліо учителя закладу загальної середньої освіти та висвітлення його можливостей як освітнього ресурсу в навчально-методичному забезпеченні процесу подолання освітніх втрат учнів.

Завдання статті: проаналізувати організаційно-педагогічні особливості електронного портфоліо учителя; схарактеризувати його як електронний освітній ресурс та засіб реалізації творчого підходу учителя до подолання освітніх втрат учнів.

Основні методи дослідження: аналіз та систематизація організаційно-педагогічних особливостей електронного портфоліо учителя та його можливостей у реалізації творчого підходу учителя до подолання освітніх втрат учнів.

Виклад основного матеріалу. Спектр діяльності сучасного педагога може бути настільки широким, що зібрати до купи всі результати навчальної та позаурочної діяльності в одному документі просто неможливо. У цьому випадку необхідно створити електронне портфоліо, яке об'єднає весь набір робіт вчителя і представить всі аспекти його діяльності у вигляді повної картини. Головне призначення портфоліо – продемонструвати найбільш значущі результати практичної діяльності для оцінки своєї профе-

сійної компетентності, такі як реалізовані проекти, участі в олімпіадах і конкурсах, проведені педагогом дослідження. Він може містити електронні файли, зображення, мультимедіа, записи блогу та гіперпосилання.

Аналізуючи електронне портфоліо, можна виділити кілька його видів: портфоліо досягнень – в цьому випадку найбільший наголос варто зробити на документах, які підтверджують успіхи діяльності; презентаційне портфоліо – необхідне при працевлаштуванні на нове місце роботи; тематичне портфоліо – акцентує на тематично відокремлених творчих роботах у різних сферах діяльності; комплексне портфоліо – об'єднує перелічені вище види портфоліо і придатний для презентації портфоліо вчителя школи.

Портфоліо дозволяє педагогу проаналізувати, узагальнити і систематизувати результати своєї роботи, об'єктивно оцінити свої можливості та спланувати дії з подолання утруднень і досягнення більш високих результатів. Портфоліо вчителя можна вважати альтернативною формою оцінки професіоналізму та результативності його роботи при проведенні експертизи на відповідність заявленої кваліфікаційної категорії.

Важливою складовою портфоліо може бути постійно оновлюваний розділ для учнів, з диференційованими завданнями для вивчення найбільш актуального предметного матеріалу, який допоможе учням у подоланні освітніх втрат, що є актуальним питанням в освіті сьогодні.

Доведено, що одним із важливих напрямів роботи із подолання освітніх втрат є підвищення рівня самостійності освітньої діяльності здобувачів освіти, їх навчальної вмотивованості, усвідомленості та активності в освітньому процесі через розвиток у них навчальної компетентності (Трубачева, Прохоренко, Калиш, 2023).

Для визначення рівня самостійності учнів оцінюють такі їхні навчальні вміння, як: планування навчальної діяльності, виконавча робота, вміння логічно аналізувати та систематизувати навчальний матеріал, вміння піддавати рефлексії шлях виконання завдання та отримані результати, вміння працювати з електронними освітніми платформами та додатками. На основі цих критеріїв вчитель може розробити диференційовані завдання, які допоможуть учням поступово нарощувати рівень своєї освітньої самостійності.

Рівень складності завдань визначається за характером навчальної діяльності (репродуктивний, продуктивний, творчий), мірою допомоги вчителя для їх виконання та обсягом. Міру допомоги можна визначити за якістю орієнтовної основи, що надається учням в умові завдання. Йдеться про повноту системи умов, указівок, на які орієнтуються учні. До завдань, які відповідають низькому рівню самостійності, можна віднести завдання репродуктивного характеру та продуктивного з детальними рекомендаціями щодо послідовності виконання завдання. Такі завдання можуть містити повну орієнтовну основу у вигляді послідовного опису операцій, які необхідно здійснити під час виконання завдання (Трубачева, Прохоренко, Калиш, 2023).

Завдання для учнів із середнім рівнем самостійності повинні мати продуктивний характер з додаванням опорних схем до їх виконання. До третього варіанта доцільно добирати завдання продуктивного та творчого рівня, розраховані на самостійне їх виконання учнями.

Завдання мають розроблятися на основі змісту навчального матеріалу, який, з одного боку, сприятиме побудові системи знань, необхідної і достатньої для повноцінного оволодіння учнями основами діяльності, вдосконаленню системи знань про діяльність, її цілі, способи, засоби і умови та пошук можливості підвищення рівня узагальнення теоретичних знань про діяльність. З іншого боку, поєднувати процес формування теоретичних знань учнів з їх практичними потребами, їх ціннісними орієнтаціями й розширювати можливості застосування теоретичних знань у практичній діяльності безпосередньо в процесі навчання. Також учитель має орієнтуватися на навчальний матеріал, який є базовим у навчальному предметі і допоможе систематизації та узагальненню знань учнів з метою надолуження прогалин у ключових поняттях навчальних тем.

При цьому доцільно застосовувати посилання у вигляді QR-кодів на навчальний матеріал, який допоможе у розв'язанні запропонованих завдань. По-друге, кодуючи текст за допомогою QR-кодів, учитель може пропонувати учням завдання, які вони можуть виконати в ігровій формі типу квесту. Такий підхід сприятиме активізації самостійної роботи учнів через підвищення доступності запропонованих завдань. Також рекомендується застосування QR-кодів для проведення тематичного опитування, контролю знань учнів з певної теми, оформленого у вигляді карток із різноманітними варіантами завдань. Існує спеціальний сервіс ClassTools.NET, який дає можливість створювати такі завдання у вигляді QR-кодів. QR-коди є сучасним інформаційним засобом, який може ефективно використовуватися в освітньому процесі і допомагає досягти таких цілей: впровадження у навчальний процес додаткових (електронних) методичних освітніх ресурсів; посилення мотивації учнів до самостійної навчально-пізнавальної діяльності, що особливо важливо в процесі подолання освітніх втрат; використання в процесі навчання нових видів пошукових завдань узагальнюючої та систематизуючої спрямованості, активізують навчальну діяльність здобувачів освіти.

Такий розділ електронного портфоліо допоможе вчителю зібрати інформацію стосовно проблемних питань, які викликають утруднення в учнів та визначити рівень засвоєння ними навчального матеріалу.

Серед вчителів портфоліо завойовує все більшу популярність і стає необхідним для підвищення їх професійного рівня. Упродовж останніх років інтернет отримав дуже велике поширення, а аудиторія його настільки виросла, що неоприлюднене в інтернеті у вигляді сайту-портфоліо можна вважати недостатнім для представлення учителя та освітнього закладу, у якому він працює.

Портфоліо необхідний для проведення систематичного аналізу вчителем своєї педагогічної діяльності: відстеження ефективності викладання, відстеження ходу і результати освітнього процесу. Весь об'єм значущої інформації, який знаходиться в портфоліо, необхідний для пошуку відповідей на власні питання. Спроба відповісти на ці питання неминуче примушує поглянути на свою роботу критично. А сам процес пошуку відповіді на власні питання сприяє професійному зростанню учителя.

У додаткових матеріалах е-портфоліо може йтися про професійні здобутки, успіш учнів, творчий доробок учителя, його публікації, презентації, виступи на семінарах,

конференціях та авторські розробки уроків. Портфоліо також може містити дидактичні ігри, сценарії, дизайнерські рішення оформлення класної кімнати, робочого місця гіперпосилання на авторські блоги, професійні групи в соціальних мережах, адміністратором яких є вчитель.

Висновки дослідження та перспективи подальших розвідок. Актуальним питанням, яке стоїть перед освітянами в умовах воєнного стану, є створення умов для подолання освітніх втрат учнів. Одним із важливих напрямів вирішення цього питання є оновлення навчально-методичного забезпечення засобами сучасних цифрових технологій та форм їх реалізації. Важливу роль у цьому процесі відіграє організація роботи з електронним портфоліо вчителя як освітнім ресурсом для навчально-методичного забезпечення процесу подолання освітніх втрат учнів. Довільність у проєктуванні електронного портфоліо дає можливість учителю виявити максимум творчості в освітньому процесі.

Використані джерела

- Биков, В.Ю. та ін. (2022). Цифрова компетентність вчителя: інструмент самооцінювання та особливості використання: методичні рекомендації. Київ: ІЦО НАПН України. <https://lib.iitta.gov.ua/730497/3/Метод-реком.%20цифр-ком-%202022.pdf>
- Топузов, О.М. ред. (2023). Діагностика та компенсація освітніх втрат у загальній середній освіті України: методичні рекомендації. Київ: Педагогічна думка. <https://undip.org.ua/library/diagnostyka-ta-kompensatsiia-osvitnikh-vtrat-u-zahalnyi-seredniy-osviti-ukrainy-metodychni-rekomendatsii/>
- Трубачева, С.Е., Прохоренко, О.О., Калиш, Л.С. (2023). Особливості діагностики та компенсації втрат у навчанні учнів засобами технології самостійного набуття знань з використанням електронних освітніх додатків. Проблеми сучасного підручника, 31, 271–279. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/738796>

References

- Bykov, V.Iu. et al. (2022). Tsyfrova kompetentnist vchytelia: instrument samoosiniuvannia ta osoblyvosti vykorystannia: metodychni rekomendatsii. Kyiv: ITS O NAPN Ukrainy. <https://lib.iitta.gov.ua/730497/3/Method-rekom.%20tsyfr-kom-%202022.pdf> (in Ukrainian).
- Topuzov, O.M. red. (2023). Diahnostyka ta kompensatsiia osvitnikh vtrat u zahalni seredni osviti Ukrainy: metodychni rekomendatsii. Kyiv: Pedahohichna dumka. <https://undip.org.ua/library/diagnostyka-ta-kompensatsiia-osvitnikh-vtrat-u-zahalniy-seredniy-osviti-ukrainy-metodychni-rekomendatsii/> (in Ukrainian).
- Trubacheva, S.E., Prokhorenko, O.O., Kalysh, L.S. (2023). Osoblyvosti diahnostryky ta kompensatsii vtrat u navchanni uchniv zasobamy tekhnolohii samostiinoho nabuttia znan z vykorystanniam elektronnykh osvitnikh dodatktiv. Problemy suchasnoho pidruchnyka, 31, 271–279. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/738796> (in Ukrainian).

Svitlana Trubacheva, Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Researcher, Head of the Department of Innovations and Strategies for Educational Development of the Institute of Pedagogy of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Tetiana Mishenina, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Ukrainian Language Department, Kryvyi Rih State Pedagogical University, Kryvyi Rih, Ukraine

Olga Konyk, Researcher of the Department of Innovations and Strategies for Educational Development of the Institute of Pedagogy of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

THE ROLE OF THE TEACHER'S ELECTRONIC PORTFOLIO AS AN EDUCATIONAL RESOURCE IN EDUCATIONAL AND METHODOLOGICAL ENSURING THE PROCESS OF OVERCOMING STUDENTS' EDUCATIONAL LOSSES

The article is devoted to the study of the organizational and pedagogical features of the teacher's electronic portfolio and its characteristics as an electronic educational resource and a means of implementing the teacher's creative approach to overcoming the educational losses of students.

The teacher's electronic portfolio is a web-oriented information management system, a software-methodical set aimed at the accumulation of created computer teaching aids, distributed information and educational resources, regulatory documents, the results of the teacher's pedagogical experience and achievements, creative works of students, etc. It unites the entire set of works of the teacher and presents all aspects of his/her activity in the form of a complete picture. The main purpose of the portfolio is to demonstrate the most significant results of practical activities to assess one's professional competence, such as implemented projects, participation in Olympiads and competitions, research conducted by the teacher. It may contain electronic files, images, multimedia, blog entries and hyperlinks.

An important component of the portfolio can be a constantly updated section for students, with differentiated tasks for studying the most relevant subject material, which will help students overcome educational losses, which is a relevant issue in education today. As the main criteria, it is advisable to choose the criteria for determining the level of independence of students in educational activities. Their educational skills are evaluated, such as: planning educational activities, executive work, the ability to logically analyze and systematize educational material, the ability to reflect on the way the task which was performed and the results obtained, the ability to work with electronic educational platforms and applications. Based on these criteria, the teacher develops differentiated tasks that will help students gradually increase the level of their educational independence based on mastering the subject educational material. At the same time, it is advisable to use links in the form of QR codes to educational material that will help in solving the proposed tasks. Arbitrariness in the design of the electronic portfolio allows the teacher to show maximum creativity in its application in the educational process.

Keywords: teacher's electronic portfolio, educational losses, QR coding.